

MAGDALENA JODŁOWSKA-EBO
Instytut Filologii Orientalnej

ON THE KARAIM WORD FOR 'MONDAY' AGAIN

I would like to revisit the question of Karaim names of 'Sunday' and 'Monday' to shed some more light on this surprisingly complex topic. The entire system of the names of the days of the week is intricate, and thus interesting, in the Tk. languages, the languages of Caucasus, and the Ugric languages. It seems that the naming models are rather similar in these families.

In my recent paper (Jodłowska-Ebo 2005) I have presented the possible etymologies of the Kar. *yex kün* 'Sunday' and attempted, unfortunately without full success, at providing an explanation of the word for 'Monday', *yexbaškün*.

The problem of the names of the days of the week has already been noticed by B. Munkácsi (48) who did not, however include the Kar. names but only concentrated on the Krch. *baš-kün* 'Monday'. Unfortunately, he did not investigate the Krch. *ıyık-kün* 'Sunday', either.

According to Munkácsi (1927: 48), Krch. *baš-kün*¹, Hung. *hét-fő* and Osset. *kūri-sār*² could have originally signified 'Sunday'. In the Christian world, Sunday began to play the rôle of the first day of the week, reserved for Saturday in the Jewish tradition. Later on, Monday, commencing the working part of the week, caused the system to change. Hence, nowadays Sunday is the main, holy day but the week begins on Monday.

It is not necessary to investigate in detail in which periods of the Karaim culture which day was considered to be the first day of the week. The modern system is parallel to the systems found in the neighbouring languages, i.e. the week starts on Monday. It may be assumed then, that the word for 'Monday' would suggest the beginning of the week, just as its Krch. and Hung. counterparts do: Krch. *baš-kün*, Hung. *hétfő* 'the head day = the first day'. Indeed, Kar. *yexbaškün* 'Monday' is a compound very similar to the Krch. one. However, the initial *yex-* poses a problem. It is also present in the Kar. name of 'Sunday' (*yex kün*), and could be understood as 'first', 'holy' or 'good' (Jodłowska-Ebo 2005). None of these meanings does naturally fit with the *baš-kün* 'the head day'. Which makes the Kar. *yexbaškün* etymologically unclear.

¹ Lit. 'the first day'.

² Lit. 'the head of the week'.

It is important in this context that in Krch., apart from *ıyık-kün* ‘Sunday’, there also exists *ıyık* ‘week’ (VEWT: 164, ÈSTJa I: 649). This semantic shift could be explained in the following way:

- [1] Krch. *ıyık-kün* ‘Sunday’ (originally literally ‘the holy day’) has been abbreviated to *ıyık* alone id. Adding the word *kün* ‘day’ must have been redundant in everyday communication as the context was absolutely clear.
- [2] In the folk culture, time is often measured by Sundays, not by a separate unit of *week*; cf. e.g. Pol. dial. *minęły dwie niedziele* ‘two weeks [lit. ‘Sundays’] passed’. It is most probably to this phenomenon, that the Russ. semantic shift *неделя* ‘Sunday’ > ‘week’ is to be attributed to (an influence of a Greek semantic pattern, as proposed by Vasmer III 57, does not seem very plausible here, cf. a critic review in Černych I 566). It can be supposed that the shift in Krch. was of the same nature: ‘Sunday’ (< ‘the holy day’) > ‘week’.

It can be assumed that the Kar. word, in its modern form *yex* (etymologically probably related to Tk. *yeg* ‘good; better’, rather than to *ıyık* ‘holy’), has developed in the name of ‘Sunday’ according to the same pattern, and undergone the same semantic shift as the Krch. *ıyık*. For some time it must have meant ‘week’ (the fact that this meaning is missing from the Karaim dictionary can not be treated as a serious negative proof).

Thus, the Kar. *yex* is present in two names of the days of the week in two etymologically different meanings:

[a] an older and more common one: ‘good’ (in the Sunday’s name);

[b] an ephemeral and secondarily developed from the above: ‘week’ (in the Monday’s name)

In other words:

Kar. *yexkün* ‘Sunday’ = ‘the good (*yex*) day (*kün*)’

Kar. *yexbaškün* ‘Monday’ = ‘the head (*baš*) day (*kün*) of the week (*yex*)’.

Abbreviations

dial. = dialectal;
 Hung. = Hungarian;
 Kar. = Karaim;
 Krch. = Karachai;
 Osset. = Ossetian;
 Pol. = Polish;
 Russ. = Russian;
 Tk. = Turkic

Bibliography

- Černych P. Ja. (1993): *Istoriko-ëtimologičeskij slovar' sovremennogo russkogo jazyka*, vol. I–II, Moskva.
- ÈSTJa = Severtjan È.V. (1974): *Ètimologičeskij slovar' tjurkskich jazykov*, vol. I („vowels”), Moskva.
- ÈSTJa = Severtjan È.V., Levitskaja L.S. (1989): *Ètimologičeskij slovar' tjurkskich jazykov*, vol. III („dž, ž, j”), Moskva.
- Jodłowska-Ebo M. (2005): *The Karaim Names of Sunday and Monday*, „Studia Turcologica Cracoviensia” 10, s. 131–137.
- Munkácsi B. (1927): *Die heidnischen Namen der Wochentage bei den alten Völkern des Wolga-Uralgebietes*, „Körösi-Csoma-Archivum” vol. 2/3, s. 42–64.
- Vasmer = Fasmer M. (1986–1987): *Ètimologičeskij slovar' russkogo jazyka*, vol. I–IV, Moskva.
- VEWT = Räsänen M. (1969): *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, „Lexica Societatis Fenno-Ugricae” XVII/1, Helsinki.

Streszczenie

O karaimskim 'poniedziałku' raz jeszcze

System nazw tygodnia w różnych językach tureckich (a także językach Kaukazu, językach wołańskich, permskich oraz ugryjskich) jest równie ciekawy, co zawiły, a przy tym wydaje się, że pewne modele nazewnictwa są w tych językach bardzo sobie bliskie.

System karaimskich nazw tygodnia jest przynajmniej pod jednym względem paralelny do systemów języków ościennych, tzn. traktuje poniedziałek jako dzień rozpoczynający tydzień. Można by w tej sytuacji oczekiwać, że karaimska nazwa poniedziałku (*yexbaškün*) będzie sugerować początek tygodnia (por. karaczajski), a rozumiana mogłaby być jako 'pierwszy', 'święty' bądź 'dobry' (*yex-*) + 'początkowy dzień' (*-baškün*). Żadne ze znaczeń *yex* nie komponuje się jednak w sposób naturalnie zrozumiały ze znaczeniem 'początkowy dzień', wskutek czego syntagma pozostaje etymologicznie niejasna. W tym kontekście istotny jest fakt, że w języku karaczajskim mamy obok *tyık-kün* 'niedziela' także samodzielne użycie wyrazu *tyık* ze znaczeniem 'tydzień'. Proces semantyczny można tu sobie wyobrazić następująco: karaczajskie *tyık-kün* 'niedziela' (dosł. pierwotnie 'święty dzień') zostaje skrócone do samego *tyık*, gdyż każdorazowe dodawanie wyrazu *kün* 'dzień' w rozmowie jest zbędne, skoro kontekst wyraźnie dotyczy tygodnia. W kulturze ludowej odległości czasowe bywają mierzone właśnie niedzielami, a nie osobnym pojęciem tygodnia, jak np. w pol. dial. *minęły dwie niedziele*. Sądzić wolno, że podobnie i w języku karaczajskim doszło do zmiany 'niedziela' (= 'święty dzień') > 'tydzień'.

Opierając się na powyższym wzorcu, możemy przyjąć, że także w języku karaimskim wyraz *yex* (przypuszczalnie etymologicznie niezwiązany z *tyık* 'święty', lecz z ogólnoturckiego *yeg* 'dobry, lepszy'), przeszedł w nazwie niedzieli taką samą ewolucję jak karaczajskie *tyık* i przez jakiś okres miał również znaczenie 'tydzień' (brak poświadczenia w słowniku karaimskim nie ma, jak wiadomo, większej wagi dowodowej wobec ubóstwa leksykografii karaimskiej).

W tej sytuacji w języku karaimskim wyraz *yex* występuje w dwóch nazwach dni tygodnia, w etymologicznie różnych znaczeniach: starszym i powszedniejszym: 'dobry'; efemerycznym i wtórnym z tamtego powstałym: 'tydzień'. Tym samym nazwa niedzieli znaczy dosłownie 'dobry (*yex*) dzień (*kün*)', a nazwa poniedziałku: 'tygodnia (*yex*) początkowy (*baš*) dzień (*kün*)'.